

## Motion

1981/82: 1706

Hans Petersson i Röstånga m. fl.

### Telefonavlyssning

I rättegångsbalkens 27 kap. liksom i 1952 års lag med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål finns regler om hemlig telefonavlyssning.

Syftet har varit att möjliggöra en begränsad användning av detta tvångsmedel, i former som är förenliga med rättssäkerheten.

Av särskild betydelse är regler om att rättens tillstånd fordras för avlyssning, att sådant tillstånd har en kort giltighetstid och att avlyssning endast får ske då någon skäligen kan misstänkas för ett antal särskilt grova brott. I debatten har vid olika tillfällen ifrågasatts, om de nu gällande reglerna verkligen innebär ett fullgott skydd för rättssäkerheten. Tvångsmedelskommittén har i uppdrag att behandla dessa frågor och har nyligen avlämnat ett delbetänkande (Ds Ju 1981:22).

I delbetänkandet har framlagts förslag till förhållandevis omfattande ändringar av de regler om hemlig telefonavlyssning som nu återfinns i bl. a. 27 kap., 16 § rättegångsbalken.

Det är f. n. svårt att bedöma om de nämnda förslagen från tvångsmedelskommittén kommer att leda fram till proposition och lagändringar, och när detta i så fall kan ske. För det första fortsätter tvångsmedelskommittén sitt arbete, och en del av de frågor som kommer att behandlas i slutbetänkandet kan vara betydelsefulla när det gäller att ta ställning till de förslag som framförts i delbetänkandet. Det gäller t. ex. så viktiga saker som särskilda skyddsregler för tidningar och andra massmedieföretag.

För det andra var det nämnda delbetänkandet från tvångsmedelskommittén inte enhälligt. I såväl reservationer som särskilda yttranden från experterna framfördes avvikande meningar just när det gällde rättssäkerhetsfrågorna. I reservationer och särskilda yttranden förordades sålunda dels förstärkningar, dels försvagningar av rättssäkerhetsgarantierna i kommittémajoritetens förslag.

För det tredje är dessa frågor så pass komplicerade att det medan remissförfarandet ännu pågår är svårt att veta om förslaget kommer att hålla måttet då det utsätts för en ingående granskning från remissinstansernas sida.

Om en proposition kan framläggas ganska snart och riksdagen fatta ett beslut under 1982, så är det möjligt att omgående lösa de rättssäkerhetsfrågor som här är aktuella.

Eftersom det inte är helt säkert att så kan ske, finns det anledning att överväga vad som redan nu bör göras ifall de mer övergripande frågorna om

reglerna för tvångsmedelsanvändningen inte kan lösas förrän senare.

Av särskilt intresse är då de regler som bör finnas till skydd för tryckfriheten, för personer som har tystnadsplikt och för de offentliga försvararna.

Om det inte blir möjligt att under 1982 fatta ett övergripande beslut om nya regler för tvångsmedelsanvändningen, bör vissa provisoriska ändringar göras i rättegångsbalken och i lagen med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål.

Sedan tvångsmedelskommitténs ovan nämnda delbetänkande nu framlagts, finns det underlag för ett sådant delbeslut.

När det först gäller de offentliga försvararna har kommittén lagt fram ett förslag som innebär att avlyssning av samtal mellan den misstänkte och hennes eller hans försvarare inte får ske. Om avlyssning påbörjats och man först under samtalets gång upptäcker dess karaktär skall avlyssningen av samtalet omedelbart avbrytas. Att en sådan bestämmelse behövs beror bl. a. på förekomsten av de (enligt tvångsmedelskommittén "ganska ovanliga") fall då avlyssning sker på så sent stadium att försvarare hunnit utses för den misstänkte i den sak som är under utredning.

Det kan också inträffa att en person är misstänkt för två brott och har fått en försvarare när det gäller det ena brottet, medan ett telefonavlyssningsbeslut fattats när det gäller det andra.

Till stöd för det nämnda förslaget erinrar tvångsmedelskommittén bl. a. om den befrielse från vittnesplikt som gäller försvarare enligt 36 kap. 5 § i rättegångsbalken.

När det gäller skyddet dels för tidningar m. m., dels för enskilda personer som har tystnadsplikt till skydd för anonymitet m. m., har ett förslag till lagtext framlagts i ledamoten Margareta Andréns reservation i det nämnda delbetänkandet.

Förslaget motiveras bl. a. med de utvidgningar av möjligheterna till avlyssning som också föreslagits av tvångsmedelskommittén. I reservationen anförs sammanfattningsvis att om sådana utvidgningar skall ske bör rättssäkerhetsgarantierna införas samtidigt, inte efter ett par års dröjsmål. Därför bör reglerna när det gäller massmedier och personer med tystnadsplikt från början vara så strikta som möjligt, medan frågan om eventuella modifieringar får prövas av tvångsmedelskommittén under dess fortsatta arbete.

De regler som föreslagits i reservationen, när det gäller skydd för tidningar m. m. och för enskilda personer med tystnadsplikt, skulle vara en viktig och värdefull komplettering även av de nu gällande reglerna om hemlig telefonavlyssning.

Att avlyssning inte kan ske på ett sådant sätt att tryckfriheten eller bikthemlighet m. fl. tystnadsplikter kan hotas är naturligtvis ytterst angeläget. De regler som sedan länge gäller beträffande telefonavlyssning, främst kravet på rättsens godkännande, medför självfallet att riskerna för missbruk

är mycket små. Det är dock av stor vikt dels för rättssäkerheten, dels för förtroendet för vår rättsordning, att så strikta regler som möjligt finns intagna i rättegångsbalken.

Om dessa frågor inte kan lösas i anslutning till en större proposition om tvångsmedelsfrågorna, bör därför rättegångsbalken ändras på det sätt som föreslås nedan. Motsvarande förändring bör vidtas i lagen (1952:98) med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål. Det förutsätts att utskottet när det gäller denna och andra följdändringar i olika lagar utarbetar erforderlig lagtext.

Med åberopande av det anförda hemställs

att riksdagen antar följande såsom *Motionärernas förslag* betecknade

### Förslag till

### Lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken att 27 kap. 16 § skall ha nedan angivna lydelse:

#### Nuvarande lydelse

#### Motionärernas förslag

#### 16 §

Kan någon skäligen misstänkas för brott, för vilket ej är stadgat lindrigare straff än fängelse i två år, och finnes det vara av synnerlig vikt för utredningen, att undersökningsledaren eller åklagaren erhåller del av samtal till och från telefonapparat, som innehaves av den misstänkte eller eljest kan antagas komma att begagnas av honom, äge rätten meddela tillstånd till deras avhörande. Fråga därom må upptagas allenast på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Tillstånd skall meddelas att gälla viss tid, högst en vecka, från den dag, då tillståndet delgavs telefonanstaltens föreståndare. Gäller misstanken grovt narkotikabrott eller grov varusmuggling av narkotika som avses i 1 § narkotikaförordningen (1962:704), får tillstånd dock meddelas för högst en månad från nämnda dag.

*Tillstånd får ej meddelas att gälla telefonapparat som innehaves av företag för utgivning av tryckta skrifter, företag för yrkesmässig förmedling av nyheter eller andra meddelanden till periodiska skrifter, programföretag eller sammanslutning som har tillstånd att sända närradio.*

*Tillstånd får ej heller meddelas att gälla telefonapparat som innehaves av enskild person, när det av omständigheterna framgår att han har tystnadsplikt till skydd för anonymitet eller för något som har meddelats i förtroende.*

*Nuvarande lydelse**Motionärernas förslag*

Om granskning av uppteckning, som ägt rum vid samtals avhörande, äge vad i 12 § första stycket stadgats om undersökning och granskning av enskild handling motsvarande tillämpning. I den mån uppteckningen innehåller något, som ej är av betydelse för utredningen, skall den efter granskningen omedelbart förstöras.

*Avlyssning får ej ske av telefonsamtal mellan den misstänkte och hans försvarare. Framkommer under avlyssning att fråga är om sådant telefonsamtal skall avlyssningen avbrytas.*

---

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1982.

Stockholm i januari 1982

HANS PETERSSON (fp)

i Röstånga

BONNIE BERNSTRÖM (fp)

KERSTIN EKMAN (fp)